

22.12.2016

EOAK/1113/2016

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

PORIN PRIKAATIN MENETTELY KIELTÄÄ VARUSMIESTEN HAASTATTELUT

1

KANTELU

Varusmiesliitto on tehnyt eduskunnan oikeusasiamiehelle kantelun koskien Porin prikaatin menettelyä kieltää tiedotusvälineiden edustajia haastattelemasta varusmiehiä varuskunnan alueella liittyen yllätyshyökkäyksen torjuntaan. Varusmiesliitto pyytää oikeusasiamiestä tutki-
maan, onko asiassa rajoitettu varusmiesten sananvapautta. Kantelu liittyy varusmiesliiton kan-
salaisilta saamiin yhteydenottoihin ja eri tiedotusvälineissä olleisiin kirjoituksiin tapahtumasta.

2

SELVITYS

Pyysin pääesikunnalta selvityksen ja lausunnon asian tutkimiseksi. Pääesikunnan antama lau-
sunto on valmisteltu oikeudellisella osastolla. Asiassa on pyydetty selvitys Porin prikaatilta ja
lausunto pääesikunnan viestintäosastolta. - - -

3

RATKAISU

3.1

Selvitysten sisältöä

Porin prikaatin selvityksestä ilmenevät tapahtumat

Porin prikaatin selvityksen mukaan Porin prikaatin esikunnan tiedostussihteeri on ottanut
11.4.2016 yhteyttä Porin prikaatin johtoon ja välittänyt heille YLE Satakunnan toimittajan tiedo-
tussihteerille puhelimitse esittämän pyynnön saada haastatella varusmiehiä kahdesta aihealu-
eesta.

Selvityksen mukaan ensimmäisen haastattelupyynnön aiheena oli ollut mahdollinen lakimuu-
tos, jossa varusmiehiä voitaisiin käyttää mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa. Tarkoituksena
oli ollut haastatella varusmiehiä siitä, mitä mieltä he ovat aiheesta.

Toinen haastattelupyynnön asiakokonaisuus oli koskenut varusmiesten haastatteluja ohjel-
maan, joka pureutui nuorten miesten elämään sekä siihen, millaista he kokevat sen olevan.
Molemmat haastattelut oli tarkoitus toteuttaa Porin prikaatin Niinisalon toimipisteessä. Toimit-
tajan toiveena oli ollut saada haastatteluun neljä tai viisi (4-5) varusmiestä.

Porin prikaatin esikuntapäällikkö oli vastannut tiedotussihteerin kyselyyn 11.4.2016. Vastauk-
sessa oli todettu ensimmäisen pyynnön osalta, että haastattelulupaa ei voitu antaa. Perustelu-
na oli ollut, että kyseessä on operatiivinen ja valmiuden kehittämiseen liittyvä keskeneräinen
asia, jonka tiedottamisesta vastaisi pääesikunta. Mahdolliset kyselyt asiasta tai lisätietotarpeet
pyydettiin suuntaamaan pääesikunnan viestintäosastolle. Linjaus oli perustunut pääesikunnan
asiasta antamaan ohjeistukseen, jonka mukaan puolustusvoimien valmiutta koskeviin kysy-
myksiin vastaa pääesikunta.

Porin prikaatin lausunnon mukaan toiseen varusmiehiä koskevaan haastattelupyynnöön oli esikuntapäällikön toimesta vastattu myönteisesti. Tiedotussihteeri oli välittänyt Porin prikaatin vastauksen toimittajalle 11.4.2016.

Toimittaja oli ottanut puhelimitse yhteyttä Porin prikaatin komentajaan 12.4.2016 pyytäen perusteluja kielteiselle päätökselle. Prikaatin komentaja oli tuolloin kertonut toimittajalle, että valmiuteen liittyviä asioita eivät kommentoi palkattu henkilöstö, varusmiehet eikä hän itse. Komentaja oli toistanut aiemmin esitetyn kannan, että asian tiedottamisesta vastaisi pääesikunta.

Pääesikunnan viestintäosaston lausunto

Pääesikunnan viestintäosaston lausunnon mukaan kantelun kohteena olevassa tapauksessa ei ole rajoitettu varusmiesten sananvapautta kieltämällä heitä puhumasta tiedotusvälineiden edustajille. Kyseessä oleva haastattelupyynnö on koskenut puolustusvoimien valmiutta, josta viestittäminen on keskitetty pääesikuntaan.

Viestintäosaston lausunnon mukaan tapauksessa Porin prikaatin komentaja on menetellyt oikein tulkitsemalla toimittajan haastattelupyynnön valmiusasioita koskevaksi ja jäävämmällä myös itsensä kyseistä aihealuetta koskevan haastattelun ulkopuolelle. Viestintäosasto on kehottanut asian tiimoilta yhteyttä ottaneita toimittajia haastattelemaan varusmiehiä lomien yhteydessä varuskunta-alueen ulkopuolella.

Valmiuteen liittyvät asiat ovat kaikkien turvallisuusorganisaatioiden suorituskyvyn ydintoimintaa ja siksi erityisen turvallisuusherkkää tietoa. Puolustusvoimissa valmiuteen liittyvissä asioissa haastatteluja tiedotusvälineille antaa pääesikunnan valmiuspäällikkö tai erikseen siitä tietojantamaan valtuutettu henkilö tai taho. Tämä ohjeistus on viestintäosaston näkemyksen mukaan otettu hyvin huomioon Porin prikaatin toiminnassa.

Lausunnon mukaan median edustajat tulevat sotilasalueelle ja joukko-osastoihin tyypillisesti kutsuttaessa, jolloin kyseessä on yleensä valmisteltu mediatilaisuus tai muu vastaava tapahtuma, jossa esimerkiksi varusmiesten haastatteluja voidaan tehdä. Normaalin päiväpalveluksen ja -harjoittelun puitteissa haastattelijan tuleminen varuskuntaan ei lähtökohtaisesti ole mahdollista. Pääesikunnan viestintäosaston näkemyksen mukaan Porin prikaatin komentaja on toiminut asianmukaisesti ollessaan päästämättä toimittajaa haastattelemaan normaalissa päiväpalveluksessa olevia varusmiehiä tai palkattua henkilökuntaa.

Viestintäosasto on kertonut asiasta kysyneille toimittajille, että erikseen järjestettävää kyselytilaisuutta varusmiesten valmiusasioihin liittyvistä mielipiteistä ei joukko-osastoissa tulla järjestämään, vaan jokaiselta varusmieheltä voi tavattaessa varuskunta-alueen ulkopuolella kysyä mielipidettä kulloinkin halutusta asiasta.

Pääesikunnan lausunto

Pääesikunta katsoo, että puolustusvalmiuteen liittyvät asiat liittyvät puolustusvoimien ydintoimintaan ja suorituskykyyn, minkä vuoksi kyseiseen aihepiiriin liittyvät seikat ovat erityisen sensitiivistä ja turvallisuusherkkää tietoa. Kuten viestintäosaston lausunnossa on todettu, puolustusvoimissa valmiuteen liittyvissä kysymyksissä medialle haastatteluja antaa lähtökohtaisesti pääesikunnan valmiuspäällikkö tai erikseen aihepiiristä tietoja antamaan valtuutettu taho. Pääesikunnan näkemyksen mukaan Porin prikaatin komentaja on toiminut pääesikunnan ohjeistuksen mukaisesti kieltämällä varusmiesten haastattelut varuskunta-alueella ja jättämällä myös itse kommentoimatta valmiuteen liittyviä kysymyksiä.

Pääesikunta katsoo, ettei kantelun kohteena olevassa tapauksessa ole rajoitettu varusmiesten perusoikeutena turvattua sananvapautta kieltämällä heitä puhumasta tiedotusvälineiden edustajille varuskunta-alueen sisällä valmiuteen liittyvistä asioita. Kuten viestintäosaston lausunnossa todetaan, on median edustajia kehoitettu haastattelemaan varusmiehiä lomien tai muiden vapaiden yhteydessä varuskunta-alueen ulkopuolella. Jokaiselta varusmiehellä on varuskunnan ulkopuolella mahdollisuus ja oikeus puhua median edustajille kulloinkin halutusta asiasta. Pääesikunnan näkemyksen mukaan tätä oikeutta ja mahdollisuutta ei ole missään vaiheessa rajoitettu.

Puolustusvoimista annetun lain 15 §:n mukaan varuskunnan päällikkö voi kieltää asiattomilta puolustusvoimien pysyvästi tai tilapäisesti käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Rajoitusten tarkoituksena on estää asian pääsy sotilaskohteisiin, estää asian liikkuminen niissä tai estää puolustusvoimien toimintaa tai alueella olevien turvallisuutta vaarantava toiminta. Asiattomilla tarkoitetaan niitä, joilla ei tehtävänsä tai muun vastaavan syyn vuoksi ole asiallista syytä liikkua sotilaskohteessa. Asian voi olla myös puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluva, jonka tehtävä ei edellytä pääsyä sotilaskohteeseen tai liikkumista alueella. Säkylän-Niinisalon varuskunnan päällikön ominaisuudessa Porin prikaatin komentajalla on puolustusvoimista annetun lain 15 §:n nojalla ollut oikeus kieltää median edustajien pääsy Niinisalon varuskunta-alueelle.

Median edustajat tulevat sotilasalueelle ja joukko-osastoihin tyyppillisesti erikseen kutsuttaessa. Tällöin kyseessä on yleensä valmisteltu mediatilaisuus tai muu vastaava tapahtuma, jossa esimerkiksi varusmiesten haastatteluja voidaan tehdä. Normaalin päiväpalveluksen ja -harjoittelun puitteissa median edustajan tuleminen varuskuntaan ei pääesikunnan näkemyksen mukaan ole lähtökohtaisesti mahdollista.

Pääesikunta katsoo saadun selvityksen perusteella, ettei esiin ole tullut seikkoja, joiden vuoksi Porin prikaati ei olisi kantelun kohteena olevassa asiassa menetellyt lainsäädännön ja puolustusvoimien omien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Näin ollen pääesikunta katsoo, ettei kantelun tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin.

3.2

Oikeusohjeet

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kappaleessa säädetään niin ikään, että jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisiin siihen puuttumatta. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen mukaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan tätä lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa.

Puolustusvoimista annetun lain 15 §:n 1 momentin mukaan, jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaatii, puolustusvoimien puolustushaaraesikunta, paikallishallintoviranomainen, varuskunnan päällikkö tai harjoituksen johtaja voi kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädetään rikoslaissa.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muuta viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Säännöksen 2 momentin mukaan, mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annetusta luvasta muuta johdu. Vaitiolovelvollisuus on myös sillä, jolle viranomaisen on ilmoittanut julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän salassapitosäännöksen osoittamissa rajoissa tietoja, jotka ovat yleisöltä salassa pidettäviä. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asianosaisaseman perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka koskevat sotilastiedustelua, puolustusvoimien varustamista, kokoonpanoa, sijoitusta tai käyttöä taikka muuta sotilaallista maanpuolustusta taikka maanpuolustusta palvelevia keksintöjä, rakenteita, laitteita tai järjestelmiä taikka maanpuolustuksen kannalta muutoin merkityksellisiä kohteita taikka puolustusvalmiuteen varautumista, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vahingoita tai vaaranna maanpuolustuksen etua.

Yleisen palvelusohjesäännön (2009) kohdan 543 mukaan sotilaalla on oikeus kirjoittaa julkisesti, antaa haastatteluja ja pitää esitelmiä julkisissa tilaisuuksissa. Aineisto ei saa sisältää salassa pidettäviä eikä vaitiolovelvollisuuden tai tiedon hyväksikäytön kiellon piiriin kuuluvia tietoja tai asioita. Määräykset koskevat myös kuva-aineistoa.

3.3

Arviointia

Sananvapaudesta yleisesti

Näkemykseni mukaan asiassa on sananvapauden toteutumisen kannalta ennen kaikkea arviointava toimittajan ja Porin prikaatin johdon välillä käydyn keskustelun merkitystä. Keskustelun aikana prikaatin johto oli asettanut rajoituksia toimittajan työlle rajaamalla varuskunta-alueelle pääsyn haastattelujen suorittamiseksi koskemaan ainoastaan toista toimittajan nimeämää aihe-alueita.

Perustuslain sananvapautta koskevan säännöksen keskeisenä tarkoituksena on sen esitöiden mukaan (HE 309/1993 vp) taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa

mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Hallituksen esityksessä todetaan sananvapaussäännöksen antavan esimerkiksi suojaa julkisen vallan puuttumista vastaan lehdistön toimitukselliselle työskentelylle jo ennen viestin varsinaista ilmaisemista ja julkaisemista. Säännös kieltää sekä perinteisen viestien ennakkotarkastuksen että muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi luvan asettamista painotuotteiden julkaisemisen ehdoksi.

Vaikka sananvapaussäntely kieltää ennakkoesteiden asettamisen viestinnälle, sallittua on esimerkiksi rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön perustuvan sananvapauden käytön jälkikäteisen valvonta samoin kuin sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antaminen lailla. Sananvapauden asema perusoikeutena kuitenkin myös rajoittaa mahdollisuuksia puuttua jälkikäteen sen käyttöön (HE 309/1993 vp, s. 56–57 ja HE 1/1998 vp, s. 79). Julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen koskee myös sananvapautta.

Sananvapautta ei ole sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, vaan sananvapaus turvataan riippumatta ilmaisemiseen tai julkistamiseen kulloinkin käytettävästä menetelmästä. Sananvapaussäännöksessä tarkoitetun ennakkoesteiden kiellon piiriin kuuluvat paitsi viestien sisällön ennakkotarkastus myös sananvapauteen sisältyvien oikeuksien luvanvaraistaminen samoin kuin kaikki muut ennakkollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen. Sananvapaussäännöstä säädettyä lähtökohta on ollut, että kaikki olennaiset sananvapauden käyttämisestä koskevat säännökset tulee antaa lailla (HE 309/1993 vp, s. 56–57 ja HE 1/1998 vp, s. 79).

Sananvapauden rajoitusten sallittavuutta on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Keskeisen aseman rajoitusten sallittavuuden arvioinnissa on saanut eduskunnan perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistusta koskevaan mietintöönsä kirjaama perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden luettelo (PeVM 25/1994 vp, s. 5). Yleisiä rajoitusedellytyksiä ovat muun muassa seuraavat: 1) rajoitusten tulee perustua lakiin, johon liittyy kiello delegoida perusoikeuksien rajoittamista koskevaa toimivaltaa lakia alemmalle säädöstasolle, 2) rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritettyjä, eli rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista, 3) rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä eli rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima, 4) tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta, 5) rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia eli niiden tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi, 6) perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä, 7) rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Oikeuden yleisellä tasolla rajoittaa sananvapauden käyttöä on katsottu sisältyvän Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan toiseen kappaleeseen. Sananvapautta voidaan sen mukaan lailla rajoittaa muun muassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi. Euroopan ihmisoikeussopimus ei nimenomaisesti kiellä sananvapauden ennakkollista rajoittamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö osoittaa kuitenkin, että ennakkosensuuri on pääsääntöisesti yhteensopimaton sopimuksen 10 artiklan kanssa.

Kantelun kohteena oleva tapaus

Kantelussa pyydetään arvioimaan, onko varusmiesten sananvapautta rajoitettu. Asiassa on kuitenkin kysymys myös siitä, onko toimittajan vapautta rajoitettu.

Saamani selvityksen perusteella varusmiehiä ei ole kielletty kommentoimasta tiedotusvälineiden edustajille valmiuteen liittyviä asioita eikä toimittajia ole kielletty tekemästä haastatteluja. Porin prikaatin komentaja oli kuitenkin sallieessaan haastattelujen tekemisen varuskunta-alueen sisällä, rajoittanut toimittajan mahdollisuutta haastatella varusmiehiä valmiutta koskevasta asiasta. Toista aihe-alueetta koskevan haastattelun suorittaminen varuskunta-alueella sallittiin tiedotusvälineiden esitetyn pyynnön mukaisesti.

Katson, että jos Porin prikaatin johto myöntää toimittajalle luvan saapua varuskunta-alueelle haastattelemaan varusmiehiä, toimittajaa ei voida kieltää esittämästä valmiutta koskevista kysymyksistä tai mistään muustakaan aihealueesta ja tällä tavoin välillisesti määritellä toimittajan tekemän haastattelun sisältöä.

Mielestäni prikaatin johto voi vaikuttaa toimittajan mahdollisuuksiin haastatella varusmiehiä varuskunta-alueella ainoastaan sillä, sallitaanko toimittajien tulla haastattelemaan varusmiehiä varuskunta-alueelle. Minkä sisältöinen haastattelu tulisi olemaan, riippuu ainoastaan siitä, mitä haastateltava kysyy ja mitä haastateltavat haastattelussa sanovat. Jossain määrin erilainen tilanne on se, jos prikaati järjestää haastattelutilaisuuden. Tällöin tilaisuuden järjestäjällä on mahdollisuus päättää, mitä aihetta tällainen mediatilaisuus tulisi koskemaan. Tällöinkin erityisiä kysymysaiheita koskevien ennakkolistien kieltojen antaminen tilaisuuteen kutsutuille saattaa muodostua ongelmalliseksi sananvapauden ja lehdistönvapauden kannalta.

Tässä tapauksessa selvityksissä on viitattu puolustusvoimista annetun lain 15 §:ään, jonka mukaan säännöksessä mainituin perustein on mahdollista kieltää asiattomilta henkilöiltä puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä.

Mielestäni tämän säännöksen mahdollistama toimivalta ei sovellu nyt arvioitavanani olevaan menettelyyn, koska toimittajalle selvityksen perusteella myönnettiin pääsy varuskunta-alueelle varusmiesten haastattelemiseksi haastattelun toista pyydettyä aihe-alueetta koskien. Säännöksen nojalla voidaan kieltää liikkuminen tai rajoittaa sitä varuskunta-alueella. Sen sijaan säännöksen nojalla annetut kiellot ja rajoitukset eivät nähdäkseni voi koskea varuskunta-alueelle liikkumiseen luvan saaneen henkilön sananvapauden käyttämistä. Selvää on, että häiritsevään käyttäytymiseen varuskunta-alueella tulee voida puuttua, mutta tästä ei ole ollut kantelun tarkoittamassa asiassa kysymys. Asetetuilla haastattelun teemaa liittyvillä rajoituksilla on nähdäkseni pyritty vaikuttamaan haastattelun sisältöön.

Edellä todettuihin sananvapauden rajoittamisen sallittavuuden arvioimiseen sisältyy vaatimus julkisen vallan toimenpiteiden oikeasuhtaisuudesta sananvapauden käyttöön puuttuttaessa.

Selvityksissä on myös viitattu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslaki) säännöksiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja tiedoista. Totean tältä osin, että julkisuuslaki ei määrittele, mitä tiedotusvälineet voivat julkaista, koska lain tarkoituksena ei ole säännellä tiedonvälitystä, vaan turvata joukkoviestimien mahdollisuudet saada tietoa viranomaisten toiminnasta (HE 30/1998 vp, s. 48).

Toimittajien ja tiedotusvälineiden toiminnan valvonta tapahtuu ensisijaisesti median itsesääntelyllä ja viime kädessä jälkikäteisin rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisin toimin. Nämä rikos- ja vahingonkorvausoikeudelliset toimet voidaan myös ulottaa siihen, joka paljastaa lain mukaan salassa pidettäviä tietoja.

Totean, että perustuslaissa perusoikeutena turvattua sananvapautta ei voida rajoittaa myöskään viranomaisen sisäisellä määräyksellä tai ohjeella. Näin ollen, puolustusvoimien sisäiset ohjeet siitä, että tiettyjen aihealueiden haastatteluihin vastaaminen on rajattu ainoastaan mää-

rättyjen tahojen tehtäväksi, eivät ole peruste toimittajan tekemän haastattelun aiheen rajoittamiselle.

Katson, että Porin prikaatin johdon antama haastattelun toisen aihealueen käsittelyä koskeva kiello on rajannut toimittajan sananvapautta.

Ymmärrän kuitenkin, että puolustusvalmiuteen liittyvät asiat koskevat puolustusvoimien ydin-toimintoja ja suorituskykyä, minkä vuoksi ne ovat erityisen sensitiivistä ja turvallisuusherkkää tietoa, jonka suojaamiseen pyritään salassa pitoa koskevalla sääntelyllä. Pidänkin perusteltuna, että prikaatin johto on pyrkinyt toimimaan sillä tavoin, ettei salassa pidettäviä tietoja luovuteta tai levitetä ulkopuolisten saataville. Siitä huolimatta pyrkimys turvata se, ettei aiheeseen liittyviä salassa pidettäviä tietoja luovutettaisi haastattelujen yhteydessä ulkopuolisille, ei mielestäni riitä haastattelukiellon perusteeksi. Sen sijaan parempi menettely olisi ollut, että varusmiehiä olisi muistutettu mahdollisesta salassapitovelvollisuudesta ja sen rikkomisen seurauksista.

Toimittajan pyyntö haastatella varusmiehiä oli koskenut Helsingin Sanomissa 7.4.2016 julkaistua artikkelia, jonka mukaan puolustusvoimat suunnittelisi varusmiesten käyttöä yllätyshyökkäyksen torjunnassa. Artikkelin mukaan Pääesikunta ei ottanut kantaa artikkelin tietojen paikansa pitävyyteen.

Haastattelupyyntö näyttäisi koskeneen ainoastaan varusmiesten mielipiteiden selvittämistä julkaistussa artikkelissa esitetystä asiasta. Kysymys ei vaikuta olleen siitä, että varusmiehiltä olisi pyydetty jonkinlaisia tosiasiatietoja asiasta. Pidän myös varsin epätodennäköisenä, että varusmiehillä olisi ollut edes tosiasiatietoa puheena olevasta asiasta ja vaikka näin olisikin ollut, he lienevät tällöin olleet tietoisia asian mahdollisesta salassapidosta ja siitä, mitä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voi seurata. Selvää on, ettei virkamies ja/tai sotilas voi paljastaa virkasalaisuuksia tai rikkoa häntä sitovia salassapitosäännöksiä perustusoikeutena turvattuun sananvapauteensa vedoten.

Pidän sananvapauden kannalta arvostelulle alttiina sitä, että haastattelun suorittamista on rajoitettu siten, etteivät varusmiehet voisi ilmaista mielipidettään haastattelun aiheesta. Menettely perustui siihen, että aihetta pidettiin salassa pidettävänä ja sen kommentointi oli ohjeistettu ainoastaan tiettyjen tahojen tehtäväksi.

Varuskunta on suljettu alue ja sisäänpääsyä rajoitetaan esimerkiksi sotilaallisten harjoitusten vuoksi. Toimittajan pääsyä varuskunta-alueelle ei kuitenkaan rajoitettu, vaan ainoastaan hänen haastattelunsa aihetta rajoitettiin. Perusoikeutena turvattu sananvapaus olisi edellyttänyt sitä, että toimittajan vapautta valita haastattelun aihe ei olisi rajoitettu ja haastateltaville olisi annettu vapaus valita, mistä asiasta he haluavat mielipiteensä toimittajalle ilmaista.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen Porin prikaatin johdon menettelystä sen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni prikaatin komentajalle.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös tiedoksi pääesikunnalle.